

מט בשני מהלכים

עם 100 אלף שחקנים, הישגים בינלאומיים מרשימים וחוגים לילדים החל בגיל הגן, השחמט הישראלי פורח. בכירי הענף בטוחים שההשקעה במשחק המלכים היא הדרך להעלות את ההישגים הלימודיים של ילדים, לספק עובדים לענף ההיי-טק ולחזק את תדמית ישראל בעולם

שחר סמוחה, 06/2015, גלובס -

8

מגמת השחמט בכפר הירוק היא דוגמה טובה לפריחה הנוכחית של התחום בישראל. כשהיא הוקמה, בשנה שעברה, למדו בה כ-20 שחקנים. בשנה הבאה, אומרים המדריכים, ילמדו בה לפחות 40. "בכל העולם יש בשנים האחרונות התעוררות של השחמט לאחר שמחקרים גילו שישנו קשר הדוק בין משחק בשחמט לבין הצטיינות בלימודים", אומר רם סופר. "זה עוזר לך לפתח חשיבה הגיונית, סדר, קבלת החלטות, חלוקת זמן נכונה ועוד דברים. לפני כמה שנים קיבל הפרלמנט האירופי החלטה לעודד לימודי שחמט בבתי ספר, וגם אצלנו רואים את זה - ישנם יותר בתי ספר שמלמדים שחמט ועכשיו אנחנו אפילו רואים שמלמדים שחמט בגני ילדים. בוריס אלטרמן, למשל, שהיה רב אמן מצליח מאוד בעולם, מפעיל היום עסק להוראת שחמט".

רשימת ההישגים של תלמידי הכפר הירוק בשחמט נאה למדי: הם מנצחים בדרך קבע בליגה של ההתיישבות העובדת, ובשנה החולפת הגיעו למקום השני והשלישי באליפות הארץ לחטיבות ביניים לאחר שהוציאו לאירוע שתי נבחרות. בחודש שעבר, שבו נערכה לראשונה זה עשור אליפות הארץ לתיכונים, זכתה נבחרת הכפר במקום הראשון. במאי האחרון, בהתרעה של שבוע בלבד ובזכות קשריו של יו"ר איגוד השחמט הישראלי שלו, התבקשו בתי ספר ישראליים לבחור קבוצה שתציג את המדינה באליפות רוסיה לתלמידים עד כיתה ח', שנפתחה השנה לתלמידים ממדינות אחרות בפעם הראשונה מאז נוסדה ב-1969.

לאחר טורניר מהיר בין כמה בתי ספר בארץ, זכו ארבעה תלמידי הכפר, בני 12 ו-13, לטוס לסוצ'י ולאחר עשרה ימים של משחקים התמקמו במקום מכובד במרכז

הטבלה. "רוסיה היא המדינה שבה רמת השחמט הגבוהה בעולם. יש בדיחה בין שחקני שחמט מקצוענים שאומרת שאם אתה בא לתחרות ברוסיה, לא בטוח שתוכל לנצח את החדרנית במלון שלך", אומר סופר בחצי התנצלות.

תלוי בכריזמה של המורה

את הטיעון באשר לשיפור בהישגיהם הלימודיים של השחקנים קשה לבחון בקרב תשעת התלמידים שעמם נפגשתי משום שכמעט כולם החלו לשחק בגיל צעיר מאוד - בין 5 ל-7. טל פרי, בת 14 מאבן יהודה, מספרת שהחלה לשחק בגיל 6 ולאחר שנה כבר השתתפה באליפות הארץ עד גיל 8. "זכיתי אז במקום השני ואז התחלתי להתייחס לזה ברצינות ומאז אני משחקת ברצף". יוצא הדופן בחדר הוא אלעד גונדרס, בן 16 מתל אביב, שהחל לשחק רק בגיל 11.

מעיין חרדון, בת 14 מאבן יהודה, אומרת שגם אם היא לא יודעת אם השחמט שיפר את הישגיה הלימודיים, היא משוכנעת בכך שהמשחק מאפשר לה להישאר מרוכזת לפרקי זמן ארוכים יותר. "בנוסף, אני חושבת שזה ספורט שמאוד עוזר לך מבחינה פסיכולוגית. זה ספורט שמלמד אותך איך להתמודד עם הפסדים. הוא פשוט מחשל".

סופר משוכנע שכדאי מאוד להתחיל ללמד ילדים לשחק שחמט בגיל צעיר ככל הניתן ואומר שזו המגמה העולמית. "כשאני התחלתי ללמוד בגיל 6, אני זוכר שזה היה חריג מאוד ותמיד הייתי הכי צעיר בתחרויות, אבל היום זה אחרת. אלוף העולם הנוכחי מגנוס קרלסן מנורבגיה זכה בתואר רב אמן כבר בגיל 13. אני הגעתי לתואר הזה בגיל 29 לשם השוואה. היום יש הכרה שכדי להגיע להישגים מרשימים בשחמט, צריך להתחיל בגיל צעיר.

"אפילו השאיפה להצטיינות מתחילה מגיל צעיר ואני מכיר הורים שבגילאי 6, 7, 8 כבר שולחים את הילדים למאמנים מקצועיים במטרה מוצהרת לזכות באליפויות בגילאים צעירים ולהתקדם רחוק. בגיל 15-16 יש על הילדים עומס לימודים והרבה יותר קשה להם להתמיד באימונים ולבוא לתחרויות. בגלל זה אני מאוד שמח שיש פה את המגמה הזו".

טל פרי מדווחת על כך שחברותיה שאינן משחקות שחמט, מפרגנות לה מאוד. גם נמרוד כספי, בן 14 מכפר סבא, מדווח על תגובות חיוביות. "אני אפילו רואה שלפעמים, אם אני משחק שחמט בהפסקות, הרבה פעמים מתאספים מסביב ילדים שלא משחקים שחמט ומתעניינים במשחק". איתמר הדס, בן 12.5 מאבן

יהודה, אומר שיצא לו להיתקל בתגובות מזלזלות מצד חברים שלא הבינו מה מעניין במשחק שבו אתה 'מזיז את הכלים האלו מפה לשם', אולם מדווח שלאחר שנבחר להיות אחד מארבעה התלמידים שבית הספר שלח לתחרות ברוסיה בחודש שעבר, גם התגובות הללו נעלמו.

כשחמטאי, שההיגיון הקר הוא נר לרגליו, עודד רוס שמלמד גם הוא שחמט במגמה הייעודית בכפר הירוק, מתייחס לפן השיווקי של המשחק - הניסיון לגייס שחקנים - כפי שהוא מתייחס למשחק עצמו. "אנחנו מדברים עם התלמידים על כך שזה משחק מחשבה מאתגר", הוא אומר.

התלמידים, לעומת זאת, מדברים על הכריזמה של המורים כגורם שמכניס ילדים למשחק או דוחה אותם ממנו לתמיד. "יש מורים שעושים את זה בצורה כיפית. הם מצחיקים את הילדים. הם מספרים סיפורים נחמדים על המלך ועל המלכה. זה מסוג הדברים שגורמים לילדים לשחק", אומרת שירן הימן, בת 13 מבית יהושע. מעיין חרדון מסכימה. "חייבים לדעת להלהיב את הילדים. אני זוכרת שכשהייתי ביסודי, בא מדריך ולקח אותנו למגרש הספורט בבית הספר והראה לנו כלי שחמט גדולים ואמר לנו שאם נלך לחוג אז נלמד איך להזיז אותם. גם בשיעורים עצמם הוא היה ממציא כל מיני סיפורים, למשל על למה עושים הצרחה. זה הרבה יותר מעניין ללמוד ככה מאשר סתם לשבת".

"זה הפספוס של הענף"

מעט ילדות ונשים משחקות שחמט, וגם הן מודרות לתחרויות נפרדות

למרות הפופולריות הגוברת של השחמט, ואף שיותר ויותר ילדות לומדות את המשחק, עניין אחד מעיב על השמחה: הדומיננטיות הגברית בענף ממשיכה להישמר. לא רק ששיעור גדול לאין ערוך של בנים משחקים שחמט במסגרות תחרותיות לעומת הבנות, אלא שהבנות מודרות מן המסגרות היוקרתיות יותר ומתמודדות בדרך כלל בין לבין עצמן. בספורט שמבוסס כל-כולו על היכולות הקוגניטיביות של מי שמשחק בו, ההפרדה בין המינים נראית תמוהה.

"כשהיינו עכשיו בתחרות ברוסיה, זה ממש-ממש עצבן אותי", רושפת טל פרי בת ה-14. "לא נתנו לי לשחק מול בנים. הייתה שם קבוצה שהייתה בה בת אחת שהייתה יותר טובה מהבן הטוב ביותר בקבוצה שלה - וההפרדה הזאת הגבילה אותה ואת הקבוצה. זה ממש מטורף".

המורה רם סופר, לעומת זאת, מציג עמדה הפוכה - שמרנית לעילא. "זה אולי לא פוליטיקלי קורקט לומר, אבל כמי שנמצא בתחום הזה הרבה שנים, אני אומר לך שיש פער גדול בין בנים לבנות. כנראה שמבחינה מנטלית בנות שונות ויש להן נטייה בעת המשחק להיות רגשניות יותר.

"בנוסף לכך, לנשים הרבה יותר קשה לפתח קריירה בשחמט כי זה דורש הרבה שנים, מה שלא כל-כך מסתדר עם לוחות הזמנים המקובלים של הקמת משפחה. הרבה נשים פורשות או עושות הפסקות בגלל זה. רואים את זה בכל העולם. זה לא פייר לגרום לנשים להתמודד מול גברים כי זה גורם להן להתייאש".

בזמן שסופר שוטח את משנתו, רוס נושם עמוק ונראה שהוא עושה מאמץ כביר כדי שלא להתפרץ. הוא בן 36, נציג הדור של השחמטאים הצעירים יותר, והוא משוכנע שאין מקום להפרדה כזאת. "זה ממש פספוס של הענף הזה", הוא אומר. "באליפות הארץ עד גיל 8 - וישראל חלוצית בתחום הזה - בנים ובנות מתמודדים אלו מול אלו וילדה זכתה במקום הראשון. מתוך שבע בנות שהתחרו מול 95 בנים - וזה עוד נחשב בסדר - חמש מהן ניצחו ביותר מחצי מהמשחקים שלהן, שזה יפה מאוד. אחת מהן הייתה בעשירייה הראשונה.

"אני חושב שההפרדה הזאת מלאכותית ומזיקה. זו תוצאה של הרבה שוביניזם ודעות קדומות, ואני חושב שליגות נפרדות לנשים זה ממש לשים להן גדר מלאכותית. אני חושב שצריך לתת פרסים לנשים המצטיינות כדי לעודד אותן, אבל בטח שלא להפריד. שתהיה תחרות אחת, אבל עם שני תארים - אלוף הארץ ואלופת הארץ, נניח. צריך באיזשהו שלב פשוט לקבל החלטה ולשים סוף לעניין הזה. זה לא שכבר בשנה הראשונה הבנות ייקחו את המקומות הראשונים, אבל גם בהרבה תחומים אחרים נשים לא היו שוות וזה לא היה מוצדק עד שמישהו בא ושם לזה סוף".